donec ad actum canonizationis deueniretur. Deinceps Paulus III. Pontifex Maximus anno 1552. concessit dicti ordinis fratribus in Regno Poloniæ, singulis quintis feriis, quibus festum propriũ non occurreret, officium de S. Hyacintho recitare, ac si iam esset canonizatus: corpus etiam eius & ossa exhumare, & in superiore loco collocare, quod & tum factum monuimus. Tandem Clemens Papa VIII. anno 1594. in Sanctorum numerum referens eum canonizauit hac prolata sententia. Ad honorem sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, ex altarionẽ fidei Catholicæ, ac Christianæ religionis augmentum, auctoritate eiusdem Dei omnipotentis, Patris, & Filij, & Spiritus sancti, Beatorum Apostolorum Petri & Pauli, & nostra, de fratrum nostrorum consilio decernimus, & definimus bonæ memoriæ Hyacinthum Polonum ordinis fratrum Prædicatorum sanctum esse, ac sanctorum catalogo asscribendum; ipsumq; catalogo huiusmodi asscribimus, statuentes, vt ab vniuersali Ecclesia anno quolibet in die decima sexta Augusti festum ipsius, & officium, sicut pro vno confessore non Pontifice, deuotè, & solenniter celebretur. Insuper eadem authoritate omnibus, verè pœnitentibus, & confessis, qui annis singulis eodem die festo ad sepulchrum eiusdem deuotè accesserint, easdem indulgentias concedimus, quæ cæteris dicti ordinis Sanctorum Ecclesiis concessæ sunt.

Qui plura de S. Hyacintho desiderat, inuenit apud r. p. fr. Seuerinum Cracouium ordinis fratrum Prædicatorum Theologum, qui ad longũ omnia eius miracula & totũ canonizationis processum quatuor libris cõplexus est: ex quo et, quæ hic annotauimus, desumpta sunt.

Sic verò multiplicatus est numerus sanctorum S. Hyacinthi, vt Camillus Ballianus in compendiũ omnia redigens dixerit, quod Hyacinthus 76. iam moriturus perfectam sanitatem restituit, 134. graui valetudine pressos curauit, 36. magno capitis dolore affectos liberauit, 22. vehementi dolore dentium afflictos sanauit, 50. oculorũ doloribus laborantibus, ex quibus nonnulli cæci erant, lumen reddidit, 33. gutturis, colli, linguæ, & oris doloribus oppressos ad sanitatem reduxit, tribus surdis auditum restituit, 42. pectoris, stomachi, & intestinorum doloribus languentes adiuuit, 83. pedum & manuum languoribus detentes liberauit, 48. febribus vexatos sanos effecit, ab octo cardiacos dolores pepulit, 29. ex elephãtico morbo eripuit, 18. à morbo comitali vindicauit, duobus tabe affectis sanitatem dedit, sex paralyticis & membris dissolutis vires restituit, duos aqua intercute tumescentes curauit, duas steriles matronas prole donauit, 33. parturientibus matronis & in partu periclitantibus subuenit, 40. totius corporis doloribus quassatis opem tulit, 55. diuersis casibus agitatis succurrit, nouem animalia rationis expertia debilitata atq; vitio alio affecta in pristinum statũ restituit, 38. extant apparitiones & visiones diuersæ, quibus ægri & morientes sunt ab eo recreati & subleuati 98. Christianos variis de causis afflictos, non semel solum, sed sæpissimè, voto facto, voti compotes effecit. Hæc ex Balliano fr. Abraham Bzouius concione 8. in S. Hyacinthum.

MARTYRIVM S. MARTYRIS MAMANTIS: EX SIMEONE METAPHRASTE. AN. 270.

I. MAMAS magnus & insignis martyr Christi, patriam quidem habuit Paphlagoniam: erat autem clarus & pietate, & genere. Nam erat ei quidem pater Theodotus, mater verò Ruffina, religione quidem ambo fideles, genere autem insignes, vt qui orti essent ex patriciis, & qui non solum in filiis, sed etiam in omnibus, qui erant sui generis, conseruarent nobilitatem. Hi, cum esset vehemens eorum amor in Christum, & nec possent quidem internũ continere desiderium: sed & liberè profiterentur pietatem, & multos ad eam excitarent, accusantur apud Alexandrum, qui tunc erat legatus ciuitatis Gangræ, & cui mandatum fuerat ab Imperatore, vt deorum quidem cultum omni studio augeret & extolleret: qui inuenirentur autem, Christianos multis subijceret suppliciis. Quod si in sua perseuerarent religione, etiam morti tradere t. AVGV. 17. secundum Latinos. S. Mamantis parentes & patria.

II. ALEXANDER ergo diuinum Theodotum, productum ante suum tribunal, cogebat sacrificare simulacris. Sed ille ne autem quidem præbebat iis, quæ dicebantur. Legatus autem, cum esset paratus eum punire, prohibebatur à dignitate parentum. Non enim ei permittebatur contumelia afficere filios patriciorum, nisi Imperator permitteret. Eũ itaq; mittit in Cappadociæ Cæsaream ad Faustum Præsidem. Ille autem, qui quo erat in impietate ardentior, eo erat sæuior, cum accepisset Theodotum, eum statim coniicit in carcerem. Eius vero coniunx, etsi esset grauida, maritum tamen est secuta, & cum Theodoto ingrediente carcerem, vna quoq; est ingressa. Interim autem dum simul degerent, Theodotus & sciens carnis imbecillitatem, & non ignorans Tyranni sæuitiam, statuit ad Deum confugere: quem precabatur, vt ipse potius moreretur cum vxore, quam aliquid accideret eorum mente indignum, dum non possent sustinere vehementiam suppliciorum. Deum itaque rogabat, dicens: Dñe Deus virtutum, dilecti filij tui pater, tibi benedico, & te glorifico, quod vel in carcere habitare propter nomen tuum sum condemnatus. Sed te rogo, Domine, suscipe animam meam in his vinculis, qui meam nõsti imbecillitatem: ne aliquando in me glorietur inimicus. Hæc ergò is est precatus. Qui verò finxit singulatim corda nostra, qui intelligit omnia opera nostra, mente ante opera suscepta, post finem orationis, ei mortẽ affert è vestigio. Atq; sic quidẽ excessit Theodotus, corpore mortuo relicto in custodia. Coniiciuntur parentes eius in carcerem. Nota preces sancti Theodoti. *Psalm. 32.* Feliciter obit pater eius.

III. CONIVNX autem eius Ruffina, non ferens afflictionem carceris, cum ipsa quoque intempestiuè peperisset filium, vt potè quod magna illa afflictio effecisset, vt pateret præter naturam, distrahebatur multis ac variis animi perturbationibus. Eam grauiter angebat mors mariti, premebant gratissimæ de infante solicitudines, & Præsidis crudelitas efficiebat, vt extrema timeret & contremisceret: & tamen à nullo horum vincebatur: sed Deo quidem infantem commendat & dedicat: ipsa autem assidens mariti reliquiis, & partim quidem miserabiliter deflens solitudinem, partim autem non sustinens coniugi relictam esse superstitem, in lachrymis & suspiriis hæc dicebat Deo: Qui finxisti hominem, & ex eius latere Euam es fabricatus, concede vt ego quoque eadem via ingrediar, qua maritus & liberata ab his rebus caducis & fluxis, transeam ad ea, quæ sunt apud te tabernacula & mansiones, quæ sunt æternæ, & in quas non cadit interitus. Hæc Deũ precata est Ruffina, & voti facta cõpos, perinde ac preces consequẽs, ipsa quoq; decedit. *Gen. 2.* Obiit Ruffina mater S. Mamantis.

IV. EA ergò beatum illud ad Deum iter ingrediente, solus infans iacebat viuus inter parentum reliquias. Protinus autem quæ iam diuina visio in habitu & figura adolescentis, apparet cuidam mulieri claræ & genere & opibus, neque minus pietate ac religione: vocabatur autem * Ammia: & ei iubet, vt petat quidem à Præside corpora sanctorum qui dormierunt in carcere: tollat autem infantem quoque, qui iacet inter eos, & eum sibi adoptet in filium, & magnam eius curam gerat. Illa verò (carebat enim liberis, & erat vidua) sicut ei mandauit somnium, ad Præsidem cito accedens, habuit eum facile annuentem eius petitioni. Nam eum quoque morem gerentem effecit diuina gratia. Statim enim reddidit, quæ Ammiæ iussa fuerant. Quamobrem cum & sanctorum corpora & infantem exportâsset, illa quidem splendide simul & magnificè in suo horto sepelit: infantem autem sibi educat in filium, & non secus, atque si ipsa eum peperisset, eum alebat & erudiebat, atque adeo maiorem, quam si fuisset mater eius, curam gerebat. *Amya.* Mamas adoptatur à vidua opulenta.

V. PERACTVS autem iam erat annus, ex quo fuerat adoptatus: & quo magis puer crescebat, eo magis procedente tempore, simul quoque crescebat in eum amor Ammiæ. Dum enim videbat, tanquam fructum sui vteri, & existimabat se eum habiturum, qui ipsam pulchre in senectute aleret. Iam secundũ annum infans attingebat, & lingua tenera Amiam vocat mammam. Hoc autem lingua Romanorum significat matrem. Itaque prima infantis balbuties, proprium nomen ei tribuit, & Mamas vocabatur ab omnibus, & de cætero agnoscebatur. Cum fuisset autem quinque annos natus, eum commendat Ammia magistris literarum. Ille verò mouebatur earum vehementi amore, & in doctrina ac disciplinis erat lõge suis æqualibus superior: eratque eius animus totus intẽtus, & plane defixus in eruditione. Adhibetur scholæ.

VI. ROMANORVM autem sceptra tunc tenebat Imperator Aurelianus, qui cogebat omnes sacrificare dæmonibus, non solum viros & mulieres, sed etiam pueros. Maxime autem ei curæ erant pueri. Existimabat enim se facilè eos esse inducturum propter ætatis teneritatem. Sed alij quidem pueri re vera cedebant voluntati Imperatoris: qui autem cum Mamante ventitabant ad ludum literarium, imitabantur ipsi quoque canam pueri prudẽtiam, & nec verba quidem

dem audire neceſſe habebant. Quotidie enim docebantur honeſto illo pulchri Mamantis ſpectaculo & exemplo ſolum verum agnoſcere Deum vniuerſi opificem, & ei rationale animorum offerre ſacrificium: eos autem, qui ab impiis & coluntur & adorãtur dij, nugas exiſtimare, & plenos probro & dedecore. Fauſti autem Cæſareæ Præſidis ſucceſſor creatus Democritus, vir valde ſpirans impietatem, & accenſus vehementi eius æmulatione, cum primũ aſcendit Cæſaream, bonum Mamantem ad eum ſtatim deferunt, quod non ſolum ipſe deos non coleret, ſed ſuos quoque æquales & condiſcipulos ad errorem ſuum omnes induceret. Mamas autem iam quintumdecimum agebat annum ætatis: & honeſta matrona (hoc enim erat Amiæ epithetum) morte priuatus, fit ſucceſſor & hæres eius facultatum.

Mamas puer ſiſtitur ad tribunal.

DEMOCRITVS ergo cum hæc auditiſſet de Mamante, fuit protinus efferatus in puerum. Et cum effeciſſet, vt ad ſuum tribunal ſiſteretur, primum quidem interrogat, an eſſet Chriſtianus: deinde, an ille eſſet, qui neque ipſe diis ſacrificat, & perſuadet condiſcipulis, ne pareant Imperatori. Ille autem maiorem, quam ætas patiebatur, præ ſe ferens animi conſtantiam, & nihil conturbatus: Ego, inquit, veſtram valde condemno canitiem, quod tanta circunfuſi ſitis erroris caligine, vt nec poſſitis quidem adſpicere ad radios veritatis: ſed vero & viuo Deo relicto, acceſſiſtis ad dæmones inanimos & ſurdos. Nam ego quidem à meo Chriſto nunquam recedam, & quoſcunque potero ad eum adducam. Admiratus eſt Democritus pueri dicendi libertatem: & ſtatim ab initio deſperans ſe poſſe eum inducere, ſimul & minatus eſt adoleſcenti, & iis qui eum circunſtabant, iuſſit ducere puerum ad aram Serapidis, vt vel inuitus Deo ſacrificaret. Ille autem nihil à minis effœminate affectus & illiberaliter: At non licet, inquit, tibi me punire, qui ſum educatus à matre maxima & clariſſima, & luculentam ab ea accepi hæreditatem, & maximas diuitias, adiiciens nomen Ammiæ. Cum hæc autem audiſſet Democritus & ab iis, qui circunſtabant, de beata matrona & Mamante accuratè omnia didiciſſet, & cognouiſſet ſe non poſſe eum punire, ferreis vinctum vinculis Ægas eum mittit ad Imperatorem, omnia vt ſe habent, ſignificans literis Imperatori. VII.

Egregium eius reſponſum.

Offertur Imperatori, & ab eo variis modis tẽtatur.

ILLE autem cum literas accepiſſet, & eas perlegiſſet, puerum variè aggreditur: & cum eum in ſuum conſpectum adduxiſſet, nunc quidem minabatur, & magnum terrorem intendebat: nunc autem promiſſis inuitabat, & ei proponebat munera & honores, & dicebat: Si ad magnum accedens Serapidem, ei ſacrificaueris, ô pulcher puer, eris nobiſcum in palatio: & primum quidem aleris regaliter, deinde te multi mirabuntur & laudabunt, beatuſque eris de cætero, & cui poſſit inuideri. Hoc autem faciebat Aurelianus, & hæc duo ſimul, nempe & minas proferebat, & promiſſa, vt vel minis eum terreret, & extremum ei metum afferret, aut promiſſis eius ſolidam frangeret conſtantiam, & in ſumma eum molliret, eiuſque oculos præſtringeret, & adduceret ad impietatem. Hæc autem magis acuebant alacro & promptum ſtudium adoleſcentis: &, Abſit, reſpõdit, O Imperator, vt has, quæ à vobis honorantur, ſtatuas in honore habeam, aut earum vllam ducam rationẽ, quæ ſunt ſurdæ & inanimæ, & quæ arguunt, quã ſitis graſſi & nullo ſenſu præditi, quòd ea colere & in honore habere omnino ſuſtinetis. Define ergo minas intentare terribiles, vt tibi videntur, & maxima polliceri. Nam puniens quidem, benefacies: benefaciens aũt, damno afficies maximo. Pro Chriſto n. mori, eſt mihi quouis honore & lucro præſtantius. His vehementer irritatus Aurelianus, iubet corpus pueri cædi flagris. Atque adoleſcenti quidem prudentia cano cædebatur tenerum & modo florens corpus: Ille verò proinde afficiebatur, atque ſi pateretur in ſomnis. VIII.

Cæditur flagris.

Conſtantia eius eximia.

CVM autem Imperator eo ipſo tempore, quo torquebatur puer, ei adularetur, & eum omni ratione conaretur emollire, dicebat enim. Dic vel ſolis labris te ſacrificaturum: & ſtatim liberaberis ab omni ſupplicio: Non ego inquit Mamas, ô Imperator, ſolum mihi verum Deũ & Regem Chriſtum, neq; labris, nec corde negauerim, etiamſi præſentibus longe grauiora excogitaueris. Quinetiam magnas tibi habeo gratias, q̃ me per hæc tormenta ei, quẽ deſidero, conciliés: & opto ſolum, ne manus defatigentur tortoribus, quæ iam, vt vides, mihi magna bona procurãt: ſed robuſtę potius reddantur & valentes. Aurelianus aũt poſtquam vidit eum tam patiũ curare verbera, iubet ei nudatum corpus totum torreri lucernis ignis: vt cum carnes paulatim eliquarentur & diutius verſaretur in tormento, & dolores ſentiret grauiores. Et hoc quidẽ deductum eſt ad effectum, & admotæ ſunt lucernæ corpori martyris. Sed & ignis reuerebatur athletam, & in milites ſpirabat vehementius. Atq; martyr quidẽ ſine dolore admittebat lucernas: illæ aũt magis vrebant animum perſecutoris. Nam cum ne minimum quidem corpus martyris attingerent, eo illi maiorem flammam excitabant inſaniæ. Deinde iubet martyrem verberari lapidibus. Ille autem perinde erat affectus, atque ſi adſpergeretur roſis, & ſpe futuri lætabatur. IX.

Ignibus torretur, ſed non ſentit.

Verberatur lapidibus.

CVM itaq; valde animi dubius eſſet omni ex parte Aurelianus, & nullũ ſupplicij genus poſſet excogitare, quod cor Mamantis attingeret, iubet globum plumbeũ eius collo alligari: & ſic in mediũ mare ductum martyrem, proijci in profundum. Et iuſſus qdem deductus eſt ad effectũ: ſed ne tunc qdem, ô Mama, Deus tui eſt oblitus. Angelis n. ſuis mandat de te, vt te cuſtodiant. Et ſtatim Angelus in forma humana in orbem circumiens, terrorẽ quidem affert iis, qui ipſum ducebant, & eos vertit in fugam: iubet aũt martyrem venire in montem, qui eſt Cæſareæ, & illic degere. Cum fuiſſet ergo in monte, & totos quadraginta dies manſiſſet ieiunus, fit hic alius Moſes. Ei in manus nouum traditur teſtamentum, quod non tunc quidem primum eſſe cœperat, ſed iam fuerat datum patribus. Et quod tunc deerat Moſi, hoc nunc adimpletur in martyre. Nam Moſes quidem ſolummodo è cœlo accepit tabulas: ad hunc autem & vox, & virga ab alto deſcendit. Cum autem virgam accepiſſet, & vt vox ſignificabat, ea terram diſſecuiſſet, quomodo prius mare Moſes, accipit Euangelium editum è terræ viſceribus. X.

Pſalm. 90. Angelus eum liberat.

Manet 40 dies ieiunus

Exod. 31.

QVID opus eſt ea dicere, quæ ſunt poſtea conſecuta? Non amplius nobis martyr Moſes, ſed fit alius Paulus prædicans Euangelium. Cum quoddam aũt templũ conſtruxiſſet, in quo orare cõſueuerat, quoniam oportebat eum, ſicut Paulus, operari manibus, diuina virtute ad ſe ducit oẽs feras: & lac mulgens fœminarũ, quæcunq; id ſc. præbent poculentũ hominibus, efficiebat caſeũ. & eius qdem parũ ſibi relinquebat & reponebat: reliquũ aũt, deſcendẽs Cæſareã, diſtribuebat egentibus. Quoniã aũt magnus Mamas fama & ſermone multorũ celebrabatur, Alexander quidã alius, non is, quẽ prius diximus, tunc creatus præſes Cappadociæ, vir crudelis, ſi vllus alius, & contendens in impietate à nemine ſuperari, cum de eo omnia intellexiſſet, mittit quoſdã equites ad eum quærendũ, vt cum inueniſſent, ad eum adducerẽt. cum illorum itaq; aduentũ præſciuiſſet martyr, fit eis obuiam. Illi aũt poſtq̃ ſimul conueniſſent, neq; ſcirent hunc eſſe illum, rogabant eum, vbiuam, & in quo loco eſſet Mamas. Ille vero: Vos quidem, inquit, ô amici, oportet nunc ex equis deſcendere, vt eamus ad cœnam: poſtea autem oſtendam vobis Mamantem. Hi ergò ab eo hoſpitio accepti, caſeum & panem lubenter comederunt: his enim egregius eos accepit Mamas, dominus conuiuij. XI.

1. *Cor.* 4. Nota rem miram.

Excipit ſuos hoſtes hoſpitio S. Mamas.

INTERIM autem ad martyrem accedunt, vt conſueuerant, fœminæ animantes, vt vnaquæque ſuo lacte mulgeretur. Quod cum vidiſſent equites, eos inuaſit ſtupor & timor, & cœna relicta, confugiunt ad martyrem. Ille verò cum metum eis ademiſſet, & eos bono & fidenti animo eſſe iuſſiſſet, deinde velle etiam eorum animos à cura liberare, dixit ſe quidem verè eum eſſe, qui quærebatur, Mamantem, ne amplius eum quærerent. Eos ergo dimittit, pollicitus ſeipſum quoque mox venturum. Deinde cum equites protinus receſſiſſent, (tali enim viro credebant, neque in eo poterant vllum ſuſpicari mendacium) cum vnum ex iis, qui erant in monte, leonibus, martyr nutu ad ſe vocãſſet, iubet eum, poſtquam ipſe ingreſſus fuerit ſtadium, curſim pergere ad Græcos & Iudæos, qui lingua maledica omnipotẽtem vnigenitu detrahunt, & id maledictis inceſſunt, & eis afferre interitum. Hæc cùm iuſſiſſet feræ, à monte XII.

Feræ & leones obediũt ſancto Dei.

à monte proficiscitur:& accedit ad equites, qui eum expectabant ad portã ciuitatis. Cum ij itaque eum assumpsissent, ducunt ad Alexandrum. Ille autem protinus. Tu ne es, inquit, ille, qui es magia insignis? Martyr autem Mamas prudenter dicit: Ego sum Christi seruus: qui eis quidem, qui credunt in ipsum, & faciunt eius voluntatem, dat salutem: magos autem & incantatores, & eos, qui adorant idola, igni tradit æterno. Sed quanam de causa me accersiisti? Quod nec possum quidem, inquit Præses, perspicere, quibusnam vrens præstigiis & incantationibus, viribus inexpugnabilia & fera animalia inducis, vt cum eis degas, & apud eas versteris: imperes autem propemodum, tanquam ratione præditis. Respondens autem martyr: Qui seruit, inquit, Deo meo, qui solus viuit, & est verus, ne vel parum quidem sustinuerit versari & vitam agere cum idololatris & maleficis. Quamobrẽ ego mihi duco esse præstantius, versari simul cum feris, quam vobiscum habitare. Nam illæ quidem non nostris inducuntur, vt putas, incantationibus, & ideo mihi redduntur cicures & domesticæ: neq; enim scio, quid sibi velit vel solum nomen incantationis: sed etsi sint prudentiæ expertes & rationis, sciunt tamen ipsæ quoq; meum reuereri Dominum, & in honore habere eius famulos. Vos vero estis longe, quam ipsæ, minus participes rationis, quod cum illas habeatis exemplar honorandi Domini, ne sic quidem intelligitis.

Sistitur coram Alexandro Præside

Præclarum eius responsum.

XIII. Præses autem cum aduersus hæc ne posset quidem contradicere, conabatur aperte vim afferre. Cur autem cò, aiebat, processisti stultitiæ & audaciæ, vt insurgas quidem aduersus Imperatorum constitutiones, impudenter autem nos quoq; afficias contumeliis? Sed tormenta te vel inuitum omnino ea, quæ oportet, docuerint. Et statim iubet eum suspensum valde cædi. Ille autem, etsi adeo acerbe laceraretur, perinde erat affectus, atq; si nullum dolorem sentiret penitus. Neq; enim tortores adspexit effœminatè, nec se mollem præbuit in tormento, non humile & illiberale aliquid est locutus: sed recta in cælum suos defixerat oculos, & consolationem expectabat à superis. Cum vero Præses suppliciorũ & dolorum acerbitatẽ, intenderet & instaret, vt martyr laniaretur vehemẽtius, vox quædã diuina, quæ extitit è superis, ei quidẽ leuat magnam partẽ doloris: confirmat aũt & corroborat id, quod laborabat, & reddit eum quibuuis tormentis superiorem. Eam cum multi audissent ex fidelibus, firmiores & constantiores euaserunt in pietate. Alexander autem postquam vidit generosum Mamantem nihilifacere ferreas illas vngulas, quibus laniabatur, corde magis lacerabatur ab insania: & ipsum quidem illinc deducit: accendit autem fornacẽ ignis, vt athleta in eum iaceretur. Atq; iam quidem accẽdebatur fornax ignis: Præses vero, quoniam tunc erat occupatus in aliis, satius esse putauit, parumper martyrem tradere in custodiam. Quadam enim spe ducebatur, quod si ei tempus daretur, vt apud se esset, & consideraret accuratius, fore vt & experientia malorum, quæ præcesserant, & metu futuræ fornacis, accederet mollior ad secundas interrogationes, & nõ parum priorem suam mutaret sententiam. Atq; ille quidem vir generosus coniicitur in carcerem: ad quadraginta autem Christianos, qui in eo prius detinebantur, ibi inuentos liberat à vinculis: & cum carceris claues & vectes labefactâsset, sola precatione, & totas portas aperuisset, eis quidem cõcedit, vt sine labore exeant, relinquitur autem ille solus in custodia, in qua Angeli præsentia excitabatur & confirmabatur ad futura certamina.

Suspẽsus diu cæditur.

Cęlesti voce cõfirmatur.

Ducitur in custodiam.

Liberat inde 40. Christianos.

XIV. Interea ergo iam accensa erat fornax: & Præses, abiectis aliis curis, rursus producit martyrem ad tribunal, & dicit: Tanta omnino nostra in rebus maxime necessariis occupatio, & diuturna in illis mora, præbuerunt tempus ineundi consilij, quod esset tibi vtile. Sin minus, tu vides, quam sit alta fornax: nihil tamẽ dicam, donec incõsiderata hæc tua constãtia effecerit, vt te multum deplores. Ille autem vir egregius: Iam tibi, ô Præses, prius meam aperui sententiam: cur de iisdem rebus tibi rursus exhibes negocium? Cum inceperis, finem impone: ne differas ea, quæ mihi es minatus. Præses autem eum protinus immittit in fornacem. Sed qui pueris, qui erat in Assyria, fornacem aliquando rore adspersit Deus, is hic quoq; aderat, auferens ignis operationem. Martyr autem versabatur in flamma, tanquam in prato florido. Toto certe tempore, quo in igne est moratus, canebat hymnos ad Deum. Atq; tres quidem dies eum tenuit fornax. Deinde cum flamma cessasset, & essent in cinerem dissoluti carbones, iubet Præses lictoribus, vt efferant, si quid sit reliquum ex ossibus martyris. Illi autem cum venissent ad fornacem illius vocem apertissime audiunt Deum laudantem. Illi vero protinus reuersi, Præsidi renunciant rem illam admirabilem. Ille vero: Per magnum, inquit, Serapionem, & alios omnes deos, hoc est aperte incantatio & præstigiæ. Et multa alia nugatus est aduersus veritatem: adeo erat attonitæ & plane emotæ mentis. Populus autem, quicũq;, inquam, paululum poterant intueri ad veritatem, cum nec ignis vestigium, neq; vllam fuliginem adspexissent ferre athletam, illius Deum laudabant, & ei soli adscribebant miraculum.

Mittitur in fornacem.

Dan. 3.

In eo tres dies manet illæsus.

XV. Stolidus autem Præses, postquã ex fornace rursus adstitit martyr sanus & saluus ante illius tribunal, cum nec eius quidem pilum ignis attigisset, longas in eum effudit nugas, eum insimulans magiæ & veneficij, & hæc vocans dæmoniaca. Ille autem ne responso quidem eum est dignatus. Et Præses quidem eum deduxit ad certamẽ, futurum, vt putabat, cœnam bestiis. Ille autem sequebatur subridens. Et in martyrem quidem immissus fuit pardus, & sæuus vrsus. Sed vrsus quidem eum reuerenter adorabat, & ad eius pedes procumbebat. Dixisses, si vidisses, eum amplecti illius vestigia. Pardus autem lenis & mansuetus, in eius humeros citra vllam insiliens molestiam, lingua abstergebat eius sudorem, & eum demulcebat, perinde ac eum deliniens, & ęgre ferens ea, quæ patiebatur. Et quæ à Præside quidem immissæ sunt bestiæ, sic, vt videtis, meum tractarunt athletam. Sed non sic leo, qui ab illo signum accepit, quem ipse armauit aduersus impios, vt prius diximus. Nam dentibus stridens, & iram spirans, propere descendit de monte: & cum conturbasset theatrum, & in partes dissecasset, ex eis quidem multos discerpsit dentibus & vnguibus. Quo quidem tempore innumerabilis multitudo infidelium, intelligentes virtutem diuinam, quæ erat in martyre, eius Deum magnifice extollebant. Hæc, quæ vel ipsos poterãt mollire lapides, reddebant Præsidem duriorem: & leonem rursus in ipsum immittit. Ille autem, quantum qui præcesserat, efferatus fuerat in impium theatrum, & eis quauis morte vitam effecerat acerbiorem, tantum hic accessit mitis & mansuetus martyrem: adeo vt multis videretur immissus esse à Præside ad eum consolandum, non autem ad puniendum.

Ferę illũ reuerentur.

XVI. Cum itaq; spem omnem abiecisset impudens ille præses, rogat quẽdam ex iis, qui ei parebant, vt in præclari huius martyris viscera ferreum adigat tridentem. Et ille quidem eum ambabus manibus torquet in Martyrem. Martyr autem sanguine manantia fert intestina, adeo vt quædam mulier ex iis, quæ beneuolæ erant martyribus, quamprimum accurrens, cratere guttas sanguinis susceperit: & lætus ingreditur per medium theatrum: magnam enim à vinculis securitatem præbebat ei finis, qui mox expectabatur: & egreditur lætus è ciuitate, onere, quod gestabat, sibi placens, dum internam naturæ compositionem in manibus suauissime circunferebat, vt qui gauderet, quea oblata esset hostia ei, qui formauerat, & grato animo reddita esset ei, qui dederat. Cũ ergo duo stadia peruasisset, & Christo agonothetæ visum esset eum satis laborasse, recumbit in quadam spelunca, & adspicit ad eas, quæ illic sunt, coronas. Vox aũt desuper existit, vocans athletam ad æterna illa tabernacula & præmia, ad eum qui illic est splendorem, & delicias, ad quas transit protinus, ab illis exceptus secundo mensis Septembris. Quæ detur omnibus nobis consequi gratia & benignitate Domini nostri Iesu Christi, Cum quo patri simul cum sancto spiritu gloria, honor & potentia, nunc & semper, & in sæcula sæculorum, Amen.

Grauiter vulneratur S. Mamas.

Reddit spiritum.

VValafridus Strabo vitam S. Mamantis scripsit carmine, quam inuenies Lector in tomo 6. antiquarum lectionum Henrici Canisii.

Aliam etiam præcedentis vitæ versionem, per Reinaldum Lingonensem Episcopum è Græco redditam edidit Ioannes à Bosco in Bibliotheca Floriacensi, ex MSS. Bibliothecæ Cælestinorũ Ternensiũ. Vnde et sumpta sunt, quæ sequũtur, de eiusdẽ S. Martyris reliquiarũ translatione.

DE TRANSLATIONIBVS RELIQVIARVM S. MAMANTIS MARTYRIS, AVTHORE ANONYMO CANONICO Lingoniensi.

AN. 1205.

Sanctorum exempla ad quid conducant Rom. 15.

VONIAM fragilitas conditionis humanæ præteritorum memoriam diu viuere non permittit, à Domino datus est in remedium, literarum vsus: per quas & præterita viuant, & posteriorum oculis quasi præsentialiter facta, fideliter præsententur. Antiquorum enim exempla, sunt illi carbones desolatorij, per quos & viciorum rubigo consumitur in mentibus auditorum, & fidelis deuotio ad agendum vel patiendum similia si opus fuerit, feruentius inflammatur. Quis enim tam saxeum pectus habet, quod non faciat aliquantulum emolliri, cum subit in mentem fides patriarcharum, Prophetarum audacia, admiranda Petri & Apostolorum potentia, constantia Martyrum, patientia Confessorum, tenera Virginum fortitudo, sicut dicit Apostolus. Quæcumq; scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt: vt per patientiam & consolationem scripturarum, spem habeamus. Ego autem minimus Sacerdotum, qui nec dignus sum vocari Sacerdos, quia sæpius & in multis offendi, & extra legis semitam frequentius ambulaui: pandere proposuerã Caritati vestræ, qualiter beati Mamantis Martyris Caput Lingonas est allatũ, sed vereor ne imputetur mihi ad præsumptionem, si opus aggredior quod vltra me esse non dubito. Nouit tamẽ Dominus, quia ad hoc adstrictus sum quasi ex maioris imperio. Vnde & confido in Domino, quod vires quas imperitia denegat, Obedientiæ virtus & Caritas ministrabit. Veniam autem postulo, si aliquantulum altius exordiar. Quædam enim in Legenda B. Martyris omissa sunt, forte per negligentiam Prædecessorum: quæ & Martyri cedent ad gloriam, & vtilitati proderunt auditorum scita. Nam cum Nobilis illa mulier Amia nomine, ad suggestionem Angeli, infantulũ de carcere sustulisset: vbi ambo parentes eius pro fide Christi catenati decesserant; Et cũ faceret eũ deferri ad Ecclesiam, vt baptismi susciperet sacramentum: multis adstantibus, Sacerdos qui eum regenerare venerat, quęsiuit in publico, Quo nomine censebitur puer iste? Respondit puer, qui necdum vsum linguæ nouerat, Mamas est nomen meum. Cunctis autem stupẽtibus, & Sacerdote iterum hoc idem interrogante: secundo & tertio aperta voce dixit puer, Mamas est nomen meum. Intelligentes itaq; factum esse à Domino, q̃ erat mirabile in oculis omnium: non præsumpserunt mutare nomen, sed gratias in communi referebant Domino, quia nec ante nec post, in tota Græcia inuentus est aliquis, qui hoc nomine censeretur. A miraculo redeamus ad propositum, sed vt sequentia facilius elucescant, prius dicendum est breuiter, quomodo huius beati Martyris notitia, Dño procurante in Burgundiam venit.

I.

S. Mamas infãs baptizandus nomen suum edicit.

Ecclesia Lingonẽsis primũ fundata in honore S. Ioannis Euangelistæ.

FIDELIS enim narrat antiquitas, quod Ecclesia Lingonensis, à principio sui in honore Beati Ioannis Euangelistæ fundata fuit: sed Dominus qui Apostolum suum per Euangelicæ prædicationis gratiam ita videbat sublimatum, quod In omnem terram sonus eius exiuerat, & in fines orbis terræ verba eius cognita fuerant: non dero-gauit quidem Apostolo, sed Martyris sui gloriam sic voluit reuelare, vt non tantum in Græcia notus esset: imo et in Burgundia celebertimus haberet. Quod [a] factum fuisse dicunt hoc modo. Nobilis quidam de Galliæ partibus cuius nomen inuidia vetustatis, de medio sustulit: à Ierosolymitanis partibus rediens, Constantinopolim venit. Vbi moram faciens, audiuit de beato Martyre, quomodo in ore totius populi frequentius resonabat, & quomodo præ cæteris Martyribus venerabatur à cunctis: ita vt etiam [b] MEGA Martyr, id est, Magnus Martyr, Antonomasice diceretur. Quippe cum in toto sanctorum catalogo, non inueniatur aliquis, qui in ætate tam tenera, pro Christi nomine tot & tanta sustinuerit genera tormentorum. Cœpit ergo vir ille anxius in animo voluere, si quomodo de Reliquiis huius Martyris aliquid habere posset, quod secum quasi pro viatico deferret in via, contra omnia pericula tutamentũ. Nec faudatus est à desiderio suo, quia per Dei gratiã, [c] obtinere meruit partẽ ossis eius, qui vulgo Oschia colli dicitur, quæ caput humeris continuare solet. Quem thesaurum, diligens super aurum & topazion: reposuit diligenter in pera serica, & collo suo propter reuerentiam suspendit, & sic exultans & gaudens, repatriandi iter arripuit. Tandemque post multa terrarum spatia, transuolatis etiam Alpibus, ad fines Lingonicos applicuit. Et cum iam esset prope Ciuitatem, in loco qui dicitur, Magnum Pratum, necesse habuit ire ad requisita naturæ, & secedens paulùm à comitatu suo, sicut semper consueuerat, sustulit à collo suo reliquias dependentes: ne iniuria fieret sacris pignoribus, si in turpitudinis loco ea secum haberet: & ramusculo cuiusdam arboris suspendit, statimque cum vellet resumere depositum, iturus viam suam, nullomodo potuit rehabere. Quid faceret? quo se verteret? suspirans & gemens, reuocauit socios abeuntes, qui reuersi, totis viribus nitebantur filum sericum manibus aut ferro disrumpere, sed in vanum laborabant: Quæliber enim iuga boum apposita, non possent illud auellere. Quoniam nihil potest mortalis infirmitas, contra Dei potentiam & virtutem. Stupentes igitur & dolentes, ascenderunt in Ciuitatem: & Episcopo loci, cuius nomen nouit Deus, rei gestæ seriem ex ordine narrauerunt. Episcopus vero exultãs in Domino, & gratias agens: cõuocatis Senioribus & vniuerso populo Ciuitatis exposuit diligenter quod audierat: & indicto ieiunio, cum cereis, crucibus & thuribulis, comitante Clero & innumerabili vtriusq; sexus multitudine, perrexit ad locum, Psalmos Dauidicos humiliter decantando. Videns aũt reliquias, præcepit omnes vnanimiter secũ flexis genibus in oratione prosterni: vt Dominus, sicut Arcã fœderis non permisit remanere in templo Dagon, sed de terra Philistim reduci fecit eam in terram Israël: & sicut Crucem filij sui, tulit de fano Cosdroẽ, & per manum serui sui Heraclij reportauit in Hierusalem: ita faceret hæc sancta in ciuitatem portari. Et statim surgens ab oratione, voluit tollere vasculum in quo erant: sed nec ipse nec alij omnes qui aderant, clerici simul & Laici, temptantes pariter ac successiue, si fortè alius alio potentior esset, modicũ quo dependebat filum, aliquomodo rumpere vel auellere potuerunt. Vnde mirantes & tundentes pectora sua, rursus ad orationis suffragium humiliter prosternuntur, Vota vouentes Domino, quod huius sancti Thesaurum mirabilem, auro & lapidibus pretiosis honorifice decorarent. Quodq̃ natale eius, singulis annis deuotissime celebrarent: & quod diem natalis eius, vigiliis & orationibus solenniter præuenirent. Sed nec sic aliquatenus habere potuerunt. Quid facerent: flebant omnes & Dei misericordiam precabantur. Et cum sic iam fere totum diem duxissent in vesperum: confusi ac de impetratione diffidentes, recedere disponebant. Licet enim difficile sit vt multorum orationes non impetrent, tamen non iudicabant se exauditione dignos, nec propter hoc murmurabant contra Dominum: sed totum sibi ac sceleribus suis potius imputabant. Tandem Dominus, qui licet aliquando desiderantibus tardare videatur, numquam tamen obliuiscitur misereri, suscitauit spiritum cuiusdam senioris, qui iocundus adspectu & gratiosa canitie venerandus, prosiluit in medium, dicens Episcopo: Pater euidentibus patet indiciis, quod sanctus iste maximi meriti est apud Deum: Vnum superest, vt promittamus, & petitio nostra debito gaudebit affectu. Quod scilicet Ecclesia Lingonensis, huius sancti nomine tituletur. Nec timeas, quia non indignabitur sanctus Euangelista Ioannes, si filius eius, quem verbo prædicationis suæ Domino genuit, pro eo honoretur. Hac voce tamquam de cælo missa, omnes pariter confortati, iterum prosternũtur oraturi cum lachry-

II.

a S. Mamantis notitia quomodo in Gallias peruenerit.

b S. Mamas Magno Martyr, dictus.

c Os colli S. Mamantis obtinet nobilis quidã Gallus.

Hæret arbori, ad quam illud idem nobilis suspenderat.

1 Reg. 5.

cum lachrymis. Episcopus etiam prostratus ante, reliquias, titulũ suæ Ecclesiæ deuotus sancto Martyri obtulit, statimq; oratione vix completa, sponte ceciderunt inter manus eius reliquiæ. Quanta fuerit exultatio tunc Cleri & Populi, quantæ iubilationis voces ab vtroq; sexu in cælum sonuerint: non est meum euoluere, etiam si linguis hominum loquar & Angelorum. Hoc solum dixisse sufficiat, quod in hymnis & confessionibus reuerentes benedicebant Dominum: qui tanta coram eis mirabilia fecit. O quam preciosa est in conspectu Domini mors sanctorum eius! Puerulus iste, qui elegit abiectus esse cum feris in monte Domini magis, quam deliciari in tabernaculis peccatorum, qui solus in abditis latuit, ne leui saltem famine inter impios vitam macularet: tandem à ministris scelerum tentus, dum ludibriis & verberibus afflictus, carnem vt putabatur miserabiliter exuit: nunc Principibus imperat, colla Ducum & Magnatum suæ habet subdita potestati. Quæ ergo Regum purpura, quæ Nobilitas sanguinis, quæ copia auri vel argenti, potuit eum tanta gloria sublimare? Sed hæc est merces Domini, quam dilectis suis tribuit, post somnum mortis. Si enim Martyrum suorum ossibus quæ nihil sentiunt, nihil intelligunt, tantam in terra voluit reuerentiam exhiberi: quid tribuit animabus eorum quæ in cælo exultant cum Angelis, & stolis albis amictæ, sequuntur agnum quocumq; ierit? Quid etiam tribuet eis in die iudicij, cum resumptis corporibus, vtraq; stola gaudebunt, Deum facie ad faciem videbunt, cognoscent sicut & cogniti sunt, cognitum diligent, dilectum laudabunt: vt in ipsa laude & dilectione, siue fastigio delectentur? Hęc sunt quæ nec oculos vidit, nec auris audiuit, &c. Hæc intelligens in spiritu Dauid, exclamans ait: Quid enim mihi est in cælo? quasi diceret. Quam gloriosum quam inappretiabile? Et à te quid volui super terram? Quasi, quam vile & despectabile, nullius precij, nullius momenti? Qui sic credit, qui sic sperat: non est de vita solicitus, sed mortis articulum securus exspectat.

Lingonēsis Basilica in honorem S. Mamantis titulatur.

1. ad Cor. 2. Psalm. 72.

III. PROCEDENTE tempore, assumptus est ad regimen Vrbis Lingonicæ Reinaldus Episcopus piæ recordationis: qui Decimus sedit ante Venerabilem Guillelmum, qui nunc est Electus noster. Vir ille spectabilis quidem genere fuit, sed Nobilitatem generis, honestas morum & multiplex literarum scientia illustrabat. Non solum enim liberalibus studiis eruditus fuit: sed vtriusq; Testamenti paginis, sufficienter instructus. Ipsa enim eius opera testimonium perhibent veritati. Nam cum ipse teneret Comitatum Tornodorensem, & Comitatum Barri super Sequanam, pro suis nepotibus qui adhuc erant paruuli, propter quasdam discordias sicut dicitur, Rex Francorum qui tunc erat, ipsum tenuit in Nouiomensi ciuitate, in turre iuxta portam. Vbi non fractus aduersitate, sed gaudens, quia intelligebat, quod filium quem diligit flagellat Deus, fecit hymnum & modulatis vocibus decantauit, cum pueris, in Ramis palmarum, scilicet: Gloria laus. Ipse idem vitam beati Martyris transtulit de Græco in Latinum, quam etiam postmodum versibus Heroïcis, dicitur exarasse. De eodem Antiphonas & Responsoria mirabili modulatione composuit. In quibus componēdis, quantum habuit deuotionis ardorem, ipsa modulationis suauitas manifeste declarat. Cumq; videret Patroni sui vitã & merita, in partibus istis penitus ignorari: nõ passus inerti hoc tolerare animo cœpit anxius secum voluere, & Dominum lachrymis & gemitibus exorare, vt viam & actus eius diligeret. Tandemq; nacta occasione, vt eum adoraret in loco vbi steterunt pedes eius: annuente spiritu sancto, iter peregrinationis deuotus arripuit. Et vt breuius transeam veniens Constantinopolim, animæ suæ inuenit desiderium: per fidelis enim & diuersos edoctus interpretes, nunc verbum ex verbo, nunc sensum ex sensu diligenter explicuit. Interim autem, cum multos haberet secum milites in armis, & vernaculos expeditos, in negotiis Imperij strenuus & fidelis inuentus, ab Imperatore & Satraphis eius plurimum amabatur. Vnde & cum Imperator vellet eum honorare muneribus, super omnes diuitias petiit brachium Beati Martyris, quod in capella Imperatoris honorifice seruabatur. Quod tandem, ad instantiam & interuentum omnium curialium, qui eum diligebant, vix potuit impetrare. Laudans ergo Dominum, qui prosperum iter ei fecerat, ad Ecclesiam suam festine, redit. Vbi cum quanta exultatione à maioribus & minoribus totius prouinciæ receptus fuerit, quia dicere non sufficerem: potius silere decreui. Primum enim & maximum erat omnibus gaudium, de thesauro incomparabili quasi cælitus sibi misso. Secundum vero nec minimum, de pastore sibi reddito: quem Diuina gratia ita faciebat cunctis amabilem, vt quilibet de populo suo, eum tanquam patrem proprium affectuose diligeret. Erat enim mitis adspectu, humilis habitu, blandus alloquio, egenis misericors, afflictis compatiens, mæstorum consolator, pigros exhortans, superbis resistens. Ipsum nec scientia tumidum, nec generositas faciebat elatum. Erubescant Nobiles nostri temporis, qui cum ex se quidem vacui sint gloriantur in sanguine alieno. Qui magistri fieri appetunt, anteq̃ discipuli fuerint Tardi ad audiendum, veloces ad loquendum, prompti ad contumelias, pigri ad studium, proni ad iram. Erubescant ergo qui tales sunt, & confundantur in se ipsis, inclinentur ad humilitatem studij, informentur ad mores, obediant senioribus, ne subito præoccupati, cum tempus aduenerit, tamquam indigni ab honoribus repellantur, sed potius tanquam vere humiles, tamquam benemeriti, mereantur assumi.

Reinaldus Lingonēsis Episcopus quis.

Guillelmus Episcopus Lingonēsis.

Reinaldus captus hymnum Gloria laus &c. fecit.

ad Hebr. 12.

Brachium S. Mamantis. impetrat Reinaldus ab Imperatore.

Nobiles Clericos, iuniores præsertim carpit

IV. QVINTVS ab illo sedit Lingonis bonæ memoriæ Godefridus Episcopus, de cuius commendatione taceo, quia multi adhuc extant ex vobis, qui viderunt eum, & mores eius, & religionem, & vitam, plenius cognouerũt. Quod vero ad gloriam nostri Martyris attinet, non silebo. Cum capta esset à Gentilibus Edissa* ciuitas, quæ vulgo Roaïs dicitur: idem Episcopus cum Ludouico tunc Rege, Patre huius Illustris Philippi, qui nunc regnat in Francia, transmarinandi assumpsit propositum. Ad quod perficiendum vt sufficientes haberet expensas, multa vasa aurea & argentea de Ecclesia Lingonensi tulit, sub certa promissione restitutionis. Inter cætera, dum aurum ac lapides preciosos quibus brachium beati Mamantis decoratum erat, tolli faceret, contigit, procurante Domino, quod instrumentum aurifabri, os nudum brachij aliquantulum vulnerauit: statimq; sanguis largissimus cœpit effluere, Omnesque qui aderant, de tanto miraculo stupefacti, receptum sanguinem, in vase Alabastrino, quod adhuc penes nos est, deuotissime posuerunt: trementes & veniam postulantes, ne forte sanctum Martyrem super hoc offendissent. Huius facti testis est ipse sanguis, qui apud nos quasi fere recens monstratur vsq; in hodiernum diem. Cur hoc fecerit Deus, vel ad gloriam Martyris ampliandam, vel quia displiceret ei quod sanctæ reliquiæ sic dehonestari videbantur: non volui discutere somniando. Melius est enim in talibus pie dubitare, quam temere definire. Transire vero decreueram sub silentio, sed non potui: quoddam mirabile, quod in illa ciuitate Edissa contigit, cum à gentibus capta esset, Erant in ea Sanctimoniales viuentes sub regula, deuotæ virginis Domino consecratæ, quæ cum audissent quia capta erat ciuitas timuerunt valde, ne virginitatis suæ propositum perderent, ne impiorum libidine fœdarentur. Habito ergo inter se forti concilio, singulæ sibi singulos oculos eruentes, nasos etiam cum superiori labro sibi viriliter absciderunt, vt sic detruncatæ magis iudicarentur abominabiles, quamad libidinem appetendæ. Audiant virgines nostræ, & non appetant videri ab hominibus, sed abscondant facies suas propter Angelos Domini. Intelligãt veli sui mysterium: quia posuit Dominus signum in facies earum, vt nullum præter ipsum amatorem admittant.

Godefridus Lingon. Antistes.

*Edessa. Ætas Authoris.

Sanguis è brachio S. Mamantis manat.

Virginum velararum mira constantia.

V. SI nimis euagatus sum, ignoscite quæso, sustinete modicum quid insipientiæ meæ: festinus enim accedo ad rem propter quam incepi. Cum capta esset Constantinopolis, exultabant victores Latini capta præda, sicut qui inuenerant spolia multa: Sed cæca cupiditas quæ facile persuadet, ita manus eorum victrices victas tenuit: vt non solum Ecclesias violarent, immo et vascula in quibus sanctorum reliquiæ quiescebant, impudenter effringerent.

gerent. Aurum inde & argentum & gemmas, turpiter euellentes, ipsas vero reliquias pro nihilo reputabant. Quo audito, seniores exercitus doluerunt valde, timentes ne talis victoria eis in exitium verteretur: Habito igitur consilio, Legatus qui vicem Apostolici gerebat, cum Archiepiscopis & Episcopis, sub districti anathematis interminatione præcepit, ne quis sibi retineret reliquias, sed oēs in manu bonæ memoriæ Guarneri tunc Trecensis Episcopi libere resignarent. Inter quas, inuentum est caput gloriosi Martyris, nudum quidem, nisi quod circulus argenteus ipsi capiti circunductus erat, & supra in modum Crucis extensus, totum comprehendebat: in quo erat scritum antiquis literis Græcis, quæ adhuc ibi apparent. ΑΓΙΟΣ ΜΑΜΑΣ, quod interpretatur, sanctus Mamas. Quod cum per Dei gratiam cognouisset Gnalo de Domna Petra, vir honestæ vitæ & boni testimonij, dilectus Deo & hominibus, in exercitu Latinorum non minimus, vt postmodum claruit (quia in Episcopum *Dimicensem vnanimiter est assumptus) tanquam deuotus filius & vtile membrum Ecclesiæ Lingonensis, vt matrem suā tantis posset honorare pignoribꝰ, cœpit laborare modis omnibus, vt reliquias illas haberet: sed viuente dicto Episcopo, nul latenus obtinere potuit, quia idem, vt dicitur, Episcopus ad hoc adspirabat, vt in propria persona rediens, thesaurum illum Ecclesiæ nostræ præsentaret. Quia tenerrimè diligebat illum qui tunc sedebat Lingonis, Hilduinum Episcopum, cuius animæ propicietur Deus. Illo Trecensi Episcopo viam vniuersæ carnis ingresso, sperans ꝙ desiderabat effectui facilius mancipari: venit ad V.P. Magistrum Petrum Capuensem Tituli S. Marci Presbyterū Cardinalem, qui in partibus illis, tunc temporis Legationis officio fungebatur, Cuius genibus prouolutus, supplicans cum lachrymis, animæ suæ desiderium humiliter explicauit. Ad hanc vocem, exultauit Legatus in Dño, quia venerat opportunitas, ꝙ dicti Gnalonis, quem propter honestatem suam tenerè diligebat, poterat exaudire petitionem. Statimq; moram non sustinens, ne distraheretur quod quærebat, accessit ad hospitium defuncti Episcopi, & caput reuerenter absconditum inueniens, ad domum suam cum honore debito reportauit. Et vt omnem super hoc dubitationis scrupulum amputaret, Multos Clericos Græcos & Monachos euocauit, qui legētes literas in argento, asserebant caput esse Martyris gloriosi. Ad cuius rei maiorem certitudinem, misit idem Legatus quemdam presbyterum, & quemdam clericum suum cum dicto Gnalone, ad monasterium ꝙ de nouo fabricatum erat sumptibus Hysachij Imperatoris, Constantinopolitani, in honore B. Mamantis. Cuius Abbas & Monachi cum caput platum vidissent, lachrymantes ceciderunt in facies suas, & cum gemitu clamauerunt. Ecce caput Patroni nostri, ꝙ quidam Calogerus, id est bonus Senex Monachus, cum multis aliis sanctorum reliquiis, de terra in qua B. Martyr passus est, Constantinopolim detulit, & dum cogitaret secum, vbi posset eas honorificè collocare: responsum est ei in somnis; in Ecclesia quam de nouo fabricat Hisachius Imperator B. Martyri, repone: ne te oporteat vlterius laborare. Hoc audientes dicebant Abbas & Monachi, & rogabant dictum Gnalonem, vt innumeram super hoc accipiret pecuniam, vel alterius rei commutationem, vel, si mallet toto tempore vitæ suæ, totius monasterij haberet Dominatum, dummodo restitueret eis, quod peccatis suis exigentibus amisisse dolebant. Quod hæc ita vera sint, testatur Auctenticum ipsius Legati transmissum ad nos, cum priuilegiis nostris honestè repositum.

Caput S. Mamantis inuenitur.

*Damascensem.

Hilduinus Lingonēsis Episcopus

Caput S. Mamantis agnoscitur à monachis Monasterij S. Mamātis Constantinopoli.

INTERIM venerabilis Gnalo, thesaurum sibi creditum diligenter custodiens, locum in quo seruabatur, nō solum lampade, sed etiam cereo singulis noctibus honorabat: suspiriis & gemitibus incessanter exorans, vt ei Beatissimus Martyr certius aperiret, vtrum esset vere caput eius, ꝙ habebat, necne. Hoc enim agebat vis amoris eius in eo, vt iam habitum se nō habere timeret. Sicut B. Maria Magdalena Dominum videns, adhuc sublatum plorabat. Vnde frequenter cum lachrymis audebat dicere. Nisi signum mihi ostenderis, nunq̄ te in patriam meam portare curabo. Hoc frequenter iterans: cum quadam nocte aliis occupatus, tardius solito ante reliquias ad orationem venisset, & cereum non inueniret accensum: turbatus in seipso, supplicabat attentius, ne sibi imputaretur ad culpam, quod per negligentiam acciderat seruulorum. Non multum post, lectum ascendit: Necdum ab ore eius orationis verba discesserant, & subitò cecidit in eum horor quidam: & factus est quasi in ectasi semiuigilans, & vidit ante se, iuuenem pulcherrimum in veste splendida, tenētem in manibus caput quod habebat. Qui ait illi, quid dubitas modicæ fidei? Qui incredulus est, non prosperabitur via eius. Respice, & absq; dubio firmiter teneas: quia hoc ipsum est caput meū, quod pro Christi nomine mihi abscissum fuit. His dictis, euanuit ab oculis eius. Ille aūt exultans in Domino, & gratias agens: his & aliis euidentibus argumentis certioratus de voto suo, cum multiplici gratiarum actione à Legato recedēs, cœpit disponere de rebus & reditibus suis, quos Constantinopoli ampliores habebat, vt cum thesauro desiderabili repatriare posset. Sed Dominus qui eum super pauca fidelem inuenerat, super maiora volens constituere, ad Dymicensis Ecclesiæ regimen interim assumi fecit, Propter quod, & via eius ferè per triennium elongata est. Non tamen propositum recessit ab animo: sed quamcitius potuit, sumpta occasione quod Dominum Papam & Apostolorum limina visitaret, nauem ascendit. Et prosperante vento, eleuatis velis duxit in altum. Et cum multis iam diebus nauigāsset, ingrauatum est mare, & surrexit tempestas, qualis ante visa non fuerat: & naui pene dissoluta, cum omnes qui ibi erant, etiam nautæ, desperarent, nec in viribus suis nec in arte confiderent: sed solius Dei misericordiam precarentur. Insurrexit venerabilis Episcopus Gnalo, clamans cum lachrymis. O B. Mames, vbi est virtus tua? Patieris ne caput tuum submergi in fluctibus, vt de cætero non videatur ab hominibus, nec vllatenus honoretur? Exurge, quare obdormis Domine? Exurge & precare pro nobis Dominum, vt per merita tua ab his periculis eruamur. Vix orationem compleuerat, & statim aura datur grata, & tranquillitas magna facta est, ita vt mirarentur omnes, & laudarent Dñm, qui Martyri suo tantam gloriam dedit: Et sic exultantes, optatum portum cum gaudio tenuerunt. Quid pluribus immoror. Per multos labores, per multa pericula: & cum multis tribulationibus, tandem dictus Episcopus ad castrum quod Domna Petra dicitur venit. Vbi deposito capite, cum quadam die fortuito absens esset: per antiqui hostis inuidiam, eadem villa graui cœpit incēdio deuastari. Tunc omnes eiusdem castri, à minimo vsq; ad maximum, iam non in viribus suis, nec in hominum auxilio confidentes: cum impetu venerunt ad quemdam presbyterum nomine Guillelmum, vna voce clamantes, Domne quare cito non profers caput beati Martyris, quod apud te depositum audiuimus à Domno Episcopo? Credimus enim, quod per ipsum liberabimur ab hac peste: sicut olim Carthanensis ciuitas, per velum beatæ Agathæ fuit ab incendio liberata. Mira dicturus sum, sed tota regio hoc clamat, & ipse Episcopus constanter asserit, ꝙ statim monstrato capite, vim virtutis suæ oblitus est ignis, vt mirabiliter videres flammam cum vento confligere, qui vtiq; contrarius erat. Ita quod præter spem omnium, in domo lignea per seipsum cessauit ignis: vt omnibus manifestè clarescceret, quod Dominus eis per Martyrem suum tanta beneficia contulisset.

Visione cō probatur esse caput S. Mamantis.

Gnalo fit Episcopus Dymicēsis.

Tempestas magna sedatur.

Incendium extinguitur.

VI.

Ioan.20.

DEINDE idem Episcopus venit Lingonas, vbi cum quanto honore, cum quanta reuerentia, cum quantis muneribus receperit eum & reliquias amplexatus fuerit, bonæ memoriæ qui nuper in fata concessit [a] Robertus Episcopus, transeundum censui: quia quilibet vestrūm hoc vidit, & memoriter tenere potest. Sed illud non taceo, quod cum multi de diœcesi, ad honorandum caput Patroni sui deuotius conuenirent: constituti sunt duo boni testimonij Sacerdotes, ad seruandas & ostendendas reliquias, & beneficia fidelium colligenda. Contigit autem quadam die, quod illi duo absentes erant, & peregrinorum instante turba, quidam alius Sacerdos inuitatus vt caput gloriosi Martyris peregrinis ostenderet, impudenter accessit. Et sicut legitur in libro Regum de Osan, cuius

Gnalo adfert caput S. Mamantis Lingonas.

[a] Robertus Episcopus Lingonēsis.

VII.

manus

manus aruit, quia arcam Domini indebito modo tetigerat: ita manus Sacerdotis dextera sic arida facta est; quod nec ex ea quippiam operis facere poterat, nec ad os suum sine violentia subleuare, & sic doluit per aliquot dies. Tandem in se reuersus cognouit quam iniuriam fecerat Martyri, qui in eadem nocte, miseris amplexibus concubinæ suæ, fuerat maculatus. Et accedens humiliter ad *Confessorem suum, culpam suam nude & aperte detexit. Postmodum vero peracta parte pœnitentiæ, cum lachrymis & debita reuerentia, accessit ad caput: & eodem manum suam tangi & signari fecit, quæ statim [a] per Dei gratiam sanata est, & debito officio restituta. Deus nouit, quia non mentior. Nam qui vidit, testimonium perhibet veritati, & scimus quia verum est testimonium eius. Attendat diligens lector, quia quater ad nos missæ sunt eiusdem Martyris Reliquiæ: & ex ipsa missione intelligat, qualiter instruit nos Dominus, & quid agere debeamus ostendit. Primo missa est oschia colli, iuxta quod mediantibus arteriis transit quod cogitatum est in corde: vt modulante lingua in vocem prorumpat. Secundo brachium per quod operatio intelligitur. Tertio os longum, quod de tibia vel de fæmore esse videtur: de quo qualiter venit ad nos, sub silentio pertransiui: quia non multum auctenticum, licet sub multorum nobilium & bonorum virorum testimonio, fuerit allatum. Quarto & vltimo, venit caput. Quasi diceret, si cogitatione, locutione & opere, quæ per oschiam & brachium significantur, rectas facitis semitas Dei nostri, quod ad tibiam pertinet: peruenire poteritis ad caput vestrum, Iesum Christum Dominum nostrum, cuius anno incarnationis millesimo ducentesimo nono facta sunt hæc, eodem præstante, qui viuit & regnat per omnia sæcula, Amen.

1. Reg. 6 imò occisus est.

Sacerdos indecenter attingens caput. Mamantis punitur

*Confessarium.

a Iterum sanatur

MARTYRIVM SS. PAVLI ET IVLIANÆ, QVI APVD VRBEM PTOLEMAIDEM ILLVD SVSCEPERVNT, EX SIMEONE Metaphraste.

AN. 260.

I. AVRELIANVS Imperator per totum orbem tetrarum contra Christianos edictum proposuit, vt omnes idolis sacrificarent: qui vero id facere noluissent, vita pessime priuarentur. Ille igitur cum in Isauriam venisset in vrbem Ptolemaidem se contulit, vt omnes Christianos cogeret idolis sacra facere. Cum vero beatissimus Paulus vna cum sorore sua Iuliana Imperatorem in vrbem ingredientem vidisset, Christi signo frontem notauit, & ad sororem conuersus: Esto, inquit, bono animo, soror mea, neque timeas, dico enim tibi, magnam quandam tentationem Christianis imminere.

AVGV. 17.

Vide anti quissimum morē Crucē se signandi.

II. VIDIT Aurelianus, cum Paulus Christi signo frontem notauit, & misit qui illum corriperent. Quem cum in media tuba stare iussisset: Miserrime, inquit, homo, quidnam tibi proposuisti, vt, me in vrbem ingrediente, frontem signare auderes? An ignoras edictum contra Christianos propositum? Respondit Paulus: Audiui equidem edictum tuum, sed nemo vnquam poterit tantum timorem nobis iniicere, vt Christum verum Deum abnegemus, tua enim tormenta breuia sunt, neque eos lædere possunt, qui Deum metuunt. At Dei tormenta, sempiterna illa sunt. Eodem modo voluptas & gloria, quam Deus Christianorum generi largitur, æterna est. Quis igitur tāmens est, vt viuentem Deum deserinquat, & surda atq; muta ista vestra idola colere velit, cum ipse author nostræ salutis Iesus Christus dixerit: Quicunq; negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram patre meo, qui in cælis est.

Matth. 10.

III. CERNIS, inquit, Aurelianus, quandiu te nugantem passus sum ac sustinui? Accede iam, & diis sacrifica, ne pessimo mortis genere consumaris. At Paulus: Ego nullum alium Deum cognoui, nisi Dominum Iesum Christum, quem colui semper inde vsq; à patribus meis puro corde atq; animo. Tum Aurelianus dixit: Suspendite hominem istum, & acriter torquete, donec venerit Dns ipsius, & eum liberet. Suspenderunt igitur illum carnifices, & cruciatibus affligere cœperunt. Cumq; affligeretur, voce magna Deum inuocans, dicebat: Domine Iesu Christe, vera Dei veri & Patris progenies, cuius ortum nemo comprehendere potest, non Angeli, non Archangeli, non Throni, non Dominationes, non Principatus, non Potestates, non Virtutes, non Cherubini, aut Seraphini, nisi Pater solus: tu, inquam, afferas opem mihi humili & abiecto seruo tuo, & ex manibus Aureliani me liberes. Deus autem protinus ita cruciatus illos leues effecit, vt beatus Paulus nihil sentiret.

Paulus suspensus cruciatur.

Non sentit pœnas.

IV. SANCTA verò Christi sponsa Iuliana, cum fratrem suum ita cruciari vidisset, cucurrit ad tribunal, & voce magna clamans: Aureliane, inquit, Tyranne, cur ita crudeliter fratrem meum innocentem crucias? Tum Aurelianus: Detergite mox istius mulieris caput, & eius genas vehemēter percutite, ne sic temere loquatur; istum vero nefarium hominem constanter cruciate, eo quòd Christi, quem dicit, patrocinium & adiumentum se habere ait. Risit Iuliana, &, Miror, inquit, quomodo Imperator cum sis, deliras, neq; potentiam Christi cognoscis, quem admodum scilicet tormenta his hominibus, qui eum inuocant, leuiora efficit. Aurelianus ad suos conuersus, dixit: Muliercula ista ex mea clementia maiorem in modum elata est. Itaq; illam torue intuens: Accede, inquit, & diis immola, non enim manus meas te euasuram confidere debes. Ad hæc Iuliana: Ego neq; tua tormēta extimesco, neq; minas tuas ad me pertinere arbitror: est enim Deus in cælis, qui poterit eripere nos de iniquis manibus tuis. Quæcunq; igitur habes torquendi instrumenta, mihi admoueas, vt ex his ipsis Dei & Saluatoris Iesu Christi opem mihi præsentem esse cognoscas.

Iulianæ constantia.

V. Hæc dixit Iuliana. Cui Aurelianus: Video, inquit, pulchritudinem tuam talem esse, vt illius rationem habens, te perdere nolim. Te igitur adhortor, vt diis sacrifices, quo legitimam mihi vxorem te deligere possim, & mecum vna regnes, Imperio meo omni tempore fruens. Quinetiam fratri tuo iniuriam cōpensabo, & faciam, vt amplissimum dignitatis gradum apud me habeat. Erexit Iuliana oculos suos in cælum, & Crucis signo cum frontem notasset, risit. Cui Aurelianus: Cur, inquit, Iuliana, multam benignitatem meam contemnens, risisti? Non, inquit illa, contempsi benignitatem tuam: sed rideo, gaudens, quod sponsus meus cælestis, qui vult omnes homines saluos fieri, sedet in solio sancto suo, eiusq; diuinitatis pulchritudinem contemplor: qui etiam me hortatur, vt certamina ipsa libenter sustineam, te vero nugacem & futilem hominem contemnam: quippe qui, cum te Imperatorem appellari facias, & ligna & lapides adoras. Audiens hæc Aurelianus, bili percitus: Suspēdite, inquit, mulierē istam, eamq; cōstanter cruciate, vt intelligat se ante Imperatoris tribunal cōsistere. Cœperant iam carnifices illā cruciare, cum Paulus eius frater eam intuens: Nè timeas, inquit, soror, Tyranni cruciatus, neq; ipsius minas formides. Sustineamus paulisper, vt perpetuò requiescere possimus: Infligite huic, inquit Aurelianus, cruciatus assiduos, eq; inculcate, ne superba & stulta verba effutiat. Audiens hæc Iuliana, iterū risit, & ait: Aureliane Tyranne atq; inique, Dominus Iesus Christus facit, vt neq; labores, neq; tormenta hæc sentiam. Tunc Aurelianus: Quanuis, inquit, multas nugas effundas, & simules te cruciatus non sentire, faciam tamen, vt diutius crucieris, & doloribus succumbas. Non finet, inquit illa, Christus ipse, me vnquam à te superari. Ille est, qui mihi opem affert, & nunc, & semper ad finem vsq; opitulabitur, quo ipsius potentiam, & nostram Christianorum patientiam cognoscere possis. Te vero ipse Deus meus æterno igni puniet: exiget enim à te animas, quas perdidisti.

1. Tim. 2.

Iuliana quinque iubet torqueri.

Nec ipse sentit tortures.

VI. His verbis magis exarsit Aurelianus, & iussit lebetem afferri, ac picem in eum coniici, atque ignem multum